

постійному русі, експериментуванні і, звичайно, на творчості. Звідси здатність педагога організовувати навчальну роботу з вирішенням творчих завдань, вияв ініціативи, самостійності є новим професійним орієнтиром у роботі вчителя» [4, с. 251].

Ю. Бондар, проєктуючи роботу вчителя з обдарованими молодшими школярами, зазначає: «До педагога, який працює з обдарованими молодшими школярами, висувається ряд вимог, зокрема: творчість, відповідальність, прагнення до змін, постійний саморозвиток, самовдосконалення та впровадження інновацій в освітній процес» [1, с. 252]. Особливо важливим є розвиток суб'єктності педагога в контексті роботи із творчо обдарованими учнями.

Розвиток творчої обдарованості особистості має розпочинатись з її діагностики. Основними методами вивчення творчості, на думку відомого українського дослідника психології творчості В. Моляко, є методи спостереження, самоспостереження, метод вивчення продуктів діяльності учнів, анкетування, тестування, експериментальні методи [3]. Діагностика і цілеспрямоване формування творчо обдарованої особистості мають базуватися на глибоких знаннях її властивостей, творчих рис її характеру, а саме таких як: сміливість думки, схильність до ризику; уява та фантазія; проблемне бачення; вміння долати інерцію мислення; здатність виявляти суперечності; вміння переносити знання і досвід у нові ситуації; незалежність; гнучкість та альтернативність мислення; здатність до самоорганізації та самоуправління тощо.

Таким чином, творчість є необхідною складовою формування особистості в умовах сучасної освітньої системи. Особливої уваги потребує творчо обдарована особистість, здатна творити, продукувати нове, неповторне, суспільно значуще. Розвиток творчої особистості, зокрема дитини молодшого шкільного віку, вирішальною мірою залежить від творчо працюючого вчителя, який ще у період навчання у закладі вищої педагогічної освіти має спеціально готуватись до даного виду професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондар Ю. Особливості роботи вчителя з обдарованими молодшими школярами. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71, том 1. С. 251-256.
2. Василюк А. Педагогічний словник-лексикон: Англо-український. Українсько-англійський. Ніжин: Вид. НДУ ім. М. Гоголя, 2004. 154 с.
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
4. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. *Нова українська школа: початок реформ: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року* / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255.
5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ від 23 грудня 2020 р. № 2736. URL: <file:///C:/Users/Dim/Downloads/f502781n16.pdf> (дата звернення: 09.03.2024).
6. Ушмарова В.В. Формування готовності вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями в системі неперервної педагогічної освіти: монографія. Харків: Видавець Рожко С. Г., 2016. 400 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Галина Даценко, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О.М. Коваленко, кандидат педагогічних наук, доцент

WAYS OF FORMING SPEECH COMPETENCE IN SENIOR PRESCHOOL STUDENTS DURING LITERACY LESSONS

Datsenko Halyna, master's student

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. *Стаття присвячена актуальній проблемі формування мовленнєвої компетентності дітей у контексті реалізації завдань перспективності й наступності між дошкільною і початковою ланками освіти. Обґрунтовується необхідність застосування комплексного підходу до розвитку мовлення дошкільників на заняттях з навчання грамоти.*

Ключові слова: *дошкільники, мовленнєва компетентність, комплексний підхід, навчання грамоти.*

Abstract. *The article is dedicated to the topical issue of the children's speech competence formation in the context of the implementation of tasks of perspective and continuity between preschool and elementary education. The necessity of applying a comprehensive approach to the development of preschoolers' speech in literacy classes is substantiated.*

Key words: *pre-school students, speech competence, comprehensive approach, teaching literacy.*

Сучасна школа вимагає від випускника закладу дошкільної освіти ефективної розумової, аналітичної та цілісної діяльності, розвинених моральних та волевих якостей. Перехід дитини з дитячого садка до школи є для неї важливим періодом життя, що передбачає не лише зміну середовища розвитку, але й відповідний процес самоусвідомлення, зустріч з новими реаліями та відкриттям для себе нових можливостей. Одні діти цей перехід сприймають з піднесеним настроєм, відчуттям чогось нового на життєвому шляху, інші навпаки – відчують ностальгію за звичним життям у дитячому садку, що спричиняє стресові стани. Тому в закладі дошкільної освіти важливо створити передумови, що сприятимуть у подальшому прискоренню процесу адаптації дітей до навчання в школі.

Найбільші можливості щодо реалізації цього завдання надають заняття з навчання грамоти. Їх проведення передбачає не лише набуття старшими дошкільниками початкових загальнонавчальних умінь і навичок (уміння слухати, відповідати на запитання, виконувати запропоновані завдання, правильно тримати ручку чи олівець тощо), а й формування в них якісно нового ставлення до власного мовлення. На заняттях з навчання грамоти діти вдаються до його аналізу і дізнаються про те, що мовлення складається з речень, речення – зі слів, слова – зі складів, а склади – зі звуків. Набуті в дошкільному віці уміння виділяти з мовного потоку речення, слова, здійснювати складовий і звуковий аналіз слів створюють основу для успішного навчання в першому класі – опанування навичок читання і письма. У той же час на заняттях з навчання грамоти важливо приділяти значну увагу розвитку в дітей навичок усного мовлення, комунікативних умінь. Розв'язання цього завдання має забезпечуватися на основі впровадження комплексного підходу до мовленнєвого розвитку дітей.

Як зазначається в Базовому компоненті, одним із пріоритетних напрямів дошкільної освіти є формування в дітей мовленнєвої компетентності, що визначається як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних та невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість» [1, с. 18].

Враховуючи те, що для дітей дошкільного віку провідним видом діяльності є ігрова, надзвичайно важливо на заняттях з навчання грамоти максимально використовувати дидактичні ігри, спрямовані на формування всіх складових мовленнєвої компетентності.

Наведемо приклади ігор, які можна використовувати на заняттях з навчання грамоти з різною дидактичною метою:

а) дидактичні ігри на закріплення звуковимови, розвиток фонематичного слуху та інтонаційної виразності мовлення: «Вгадай, хто покликав?», «Який звук загубився?», «Закінчи слово», «Добери картинку», «Ланцюжок слів», «Прикрасимо ялинку», «Упіймай звук» тощо;

б) дидактичні ігри, спрямовані на збагачення й активізацію словникового запасу: «Відгадай слово», «Четверте зайве», «Скажи навпаки», «Назви одним словом», «Кожному майстрові – свій інструмент» тощо;

в) дидактичні ігри на формування граматичної правильності мовлення: «Що переплутав художник?», «Куди покласти?», «Один – багато», «Де сховалися гриби?» «Склади речення», «Що змінилося?», «Назви лагідно», «Що було, що буде», «Кому що потрібно» тощо;

д) дидактичні ігри на розвиток зв'язного мовлення: «У крамниці іграшок», «Розмова з другом», «Опиши картинку», «Лісова газета» тощо.

Залучення дітей до ігрової діяльності на заняттях з навчання грамоти стимулює їхню мовленнєву активність, оскільки викликає бажання говорити навіть у мовчазних і сором'язливих дітей.

Важливим засобом мовленнєвого розвитку дошкільників є художня література, використання якої з одного боку дозволяє розвивати фонематичний слух, удосконалювати звуковимову й виразність мовлення; збагачувати словниковий запас; оволодівати граматичною будовою рідної мови; вступати в діалог, відповідаючи на запитання за змістом прочитаного, і під час відтворення реплік персонажів в іграх драматизацій; опанування навичок монологічного мовлення під час переказу художніх творів і залучення до творчої діяльності (складання власних розповідей) на основі літературного зразка тощо; з іншого боку систематичне ознайомлення дітей з художньою літературою стимулює виникнення інтересу до книги, до друкованого слова, а згодом і до самостійної читачької діяльності. Тому використання художніх творів має бути обов'язковою складовою занять з навчання грамоти.

Отже, упровадження комплексного підходу до мовленнєвого розвитку на заняттях з навчання грамоти є важливою передумовою формування в дошкільників мовленнєвої компетентності. Комплексний підхід залишається провідним і в початковій школі, що дозволяє забезпечити наступність у розв'язанні завдань мовленнєвого розвитку дітей між дошкільною і початковою ланками освіти. Мовленнєвий розвиток молодших школярів здійснюється на рівні вимови, лексичному, граматичному рівнях і на рівні тексту. Тому розпочата в дошкільному закладі цілеспрямована робота з розвитку мовлення стане надійним підґрунтям для подальшого удосконалення мовленнєвих навичок у початковій школі, дозволить першокласникам швидше адаптуватися до умов шкільного навчання й отримувати задоволення від навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <http://surl.li/qjxo> (дата звернення: 20.10.2022).

2. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Харків: Ранок, 2013. 192 с.

3. Гавриш Н. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3-8.

4. Коваленко О.М., Спіфанова Т.В. Мовленнєві ігри для дошкільників. Навчаємо в русі. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 239 с.